

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő. Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

Előfizetési felhívás a Debreczeni Protestáns Lap 3-dik évfolyamára.

Lapunk az 1883-dik esztendővel 3-dik évfolyamát kezdi meg.

Czélunk ez évfolyam tárczájában megkezdeni, a tiszántuli ref. egyházkerület történetére vonatkozó legrégebb adatoknak közlését, az illető jegyzőkönyvek alapján; hogy ekképen lapunk ne csak a jelennek szószólója, magyar ref. egyházunk és protestáns tanügyünk jelen érdekeinek képviselője, hanem egyszersmind egyházi életünk multjának, legalább részben, egy egyházkerületben kifejlődött képét, rendszeres folyamatait is tárja fel előttünk, a mint ezen egyházi élet menetét, a tiszántuli ref. egyházkerület levéltárában található okmányokból megalkothatjuk. Ez a tárczarovat tehát ugy egyháztörténelmi, mint egyházjogi elvek tekintetében is kell, hogy érdekekkel birjon ref. hitfelekezeteink tagjaira.

És hogy lapunk ezen kitűzött czélnak annál inkább megfelelhessen, vagy terjedelmét szándékozunk megnövelni, ugy hogy minden hóban mi is adjunk legalább 4 és $\frac{1}{2}$ ivet; vagy pedig heti lappá változtatjuk azt át.

Ez azonban csak akkor lesz lehetséges és kivihető, ha kellő pártfogoltásban részesülünk; kérjük a protestáns olvasó közönséget, főleg a tiszántuli ref. egyházkerület kebelében a lelkipásztor és tanító urakat, - miután meggyőződésünk szerint a tárczarovatban tervezett hiteles

adatoknak minden egyház levéltárában helyet kell foglalni — hogy e nemes irányu vállalatot támogatni sziveskedjenek.

Az előfizetési ár ily módozatok mellett is csak a régi marad; egész évre 4 frt, félévre a folytatás feltétele mellett 2 frt. Az előfizetési díjakat Fűvészkert-utca 1080 szám alatt a kiadó hivatalhoz kérjük küldetni; a lap szellemi részét illető küldemények pedig N.-Péterfia-utca 348. sz. a. intézendők.

Végezetre kérjük a megrendeléseket kellő időben jelezni, hogy a nyomtatandó példányok iránt tájékozva lehessünk.

Debreczen, 1882. Deczember 14.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.**
Szerkesztőtársak: **Békési Gyula.**
Géresi Kálmán.

Az uj korszak kezdetén.

Minden vallását szerető református ember érzi, hogy a mult évben megerősített zsinati törvényeinket és a zsinat által teremtett uj tényleges helyzetet, még ha magukban véve nem volnának is korszakot alkotók, meg kell ragadnunk egy uj korszak alapjainak lerakására. A zsinat ugyan nem panacea számtalan bajaink ellen, de egy a zsinat által felkeltett uj munkálkodási buzgóság legtöbbször segíthet azon bajainknak, a miken segíteni lehet.

Egy uj törvényhozás jóságának sohasem lehet azon lelkesedést tenni mértékévé, a melyel azt az érdeklettek közvéleménye fogadja. Sokan vannak mindig, kik az újítást és változtatást eivben ugyan szeretik és szükségesnek tartják, de a gyakorlatban, a valóságban minden ellen aggodalmaik vannak, félig idealisták, félig conservatívek. — Viszont vannak, kik semmi új intézkedést sem tartá-

nak elég gyökeresnek és nem ismerik el azt, hogy a mely törvény csak egy hajszálnyit is javít a világot, az jobb annál, a mely mindent javítani akar; a teljes idealisták. Solon nagyon jól ismerte azt az emberi hangulatot, melyel az új törvényeket fogadni szokták, és midőn törvényeit elkészítette, úgy alkudott az atheneiekkal, hogy tiz esztendeig minden kifogás nélkül fogják azokat használni, maga pedig arra az időre, hogy a megjegyzéseket ne hallja, külföldre utazott. Zsinati törvényeink ellen is van, legalább hangzik elég kifogás, az autonomia csonkítása, jogok megszorítása stb. Semmi baj, míg ezeket a kifogásokat az egyházunk iránti szeretet ébreszti bennünk; a baj csak ott kezdődik, ha ezen kifogásoknak háttérben másféle czélatok lappanganak és politikai pártok akarnák az egyházat a maguk szenvedélyeinek eszközei és osztályosaivá tenni.

Még csak nem is vádképen említjük ezt. Hogy ilyen czélatok lehetnek nem rossz indulattal is, azt a magyar ref. egyház története nagyon megfoghatóvá teszi. A mi vallási küzdelmeink eddig mindig politikai és nemzeti küzdelmek is voltak, és nehéz most egyszerre szétválasztani azokat. Pedig ezt az elválasztást minden protestáns egyház megtette, a mely a múltban épen olyan vagy nagyobb üldöztetéseknek volt kitéve mint mi. Adjunk hálát Istennek, hogy nem vagyunk kénytelenek tovább is összekapcsolni ezeket; vallásunkat nem annyira üldözés, mint inkább az elhagyatás és pedig első sorban a magunk részéről elhagyatás fenyegetheti. Első teendője, vallása iránti kötelessége minden protestáns embernek, első sorban a lelkipásztoroknak, meg nem engedni, hogy a zsinati törvények politikai szenvedélyeken keresztül ítéltesse meg.

A protestáns egyháznak lételeben gyökerező lehetetlenség, hogy valaha olyan nemű egyházalkotmányt fejlesszen ki, mint p. o. a római kath. egyházé. — Lételeben alapja, a melyről más alapra nem helyezkedhetik, egyes hiveinek buzgósága és áldozatkészsége, és pedig munkás és pozitív áldozatkészsége. Élete rendes folyamában épen úgy mint válságos pillanatokban, hivei buzgóságához kell teljes bizalommal fordulnia. A magyar protestáns egyházat nem is csalta meg ez a bizalom, nem hagyta el sem lelkipásztorai és világi kormányzóinak, sem hivei egyetemének buzgalma és szeretete. Most is így fordul hiveihez a magyar protestantismus és első sorban a tiszántúli egyházkerület, mely minden más egyházkerületek közt a legszigorubban, talán az alkotmányos formák iránti felesleges és tulságos aggályoskodással hajlott meg a zsinati törvények úgy gondolt szelleme előtt. Az egyes egyházaknak és különösen azok lelkészeinek kezébe van most is letéve a legközelebbi jövő, ő tőlük függ jó részben, hogy alakuljanak és lépjenek életbe a zsinat alkotásai; bizalom, élet-

kedv, jó reménység és bölcs meggondolás lengesse-e egyházunk zászlóját, vagy gyanu, csüggettség, kételkedés és az ezekből származó elfogultság és elkeseredés vegyen lakást a lelkekben. Mert az értetlenség és a roszakaratnak ott vannak a kínálkozó jelszavak a bennünket körülvevő izgatott atmosphaerában, és a kit a lélek rávisz, üzhet azokkal az egyház rovására könnyelmű játékot. Mind lelkészeinknek, mind világi kormányzó férfiainknak kötelességük a felett örködni, hogy az Urnak háza izgatók barlangjává ne tétessék, és a nép lelke egyházának értelmisége és legjobbjai, azoknak működése és szándékai iránt el ne keseríttessék. Nem elég csak azt hangsúlyozni, hogy a megerősített törvényeket tiszteletben tartjuk, (mióta elég a keresztyén embernek egyedül a törvény betöltése?) hanem megnyugvást és szeretetet is kell azok iránt ébreszteni.

„Az erős viselje a gyengének terhét.“ Ezen felséges, épen oly keresztyén, mint emberi elv az, mely a legszebb erények szülőanyja a prot. egyházban. Ebben gyökereznek azon nagy és jótékony keresztyén institutiók, melyek a külföldi protestáns egyházakban a keresztyén szeretet csodáit mivelték és mivelik ma is folytonosan. — A zsinat is életbeléptetett egy ilyen institutiót, a domestikát, az egyházi közalapot, melynek feladata lesz anyagilag segíteni veszendőnek és hanyatlásnak indult mindazon egyházainkon, melyek a segítséget igénylik. — A domestika felvirágoztatásánál vár a jelen reform. nemzedékre a legfontosabb feladat, ez a próbakő, mely megmutatja, viruló élet-e jövőnk, vagy tespedés és folytonos hanyatlás. Itt sem elég a törvény betöltése, többet, sokkal többet kell tenni és adni annál, a mit az parancsol. Különösen a vagyonszebb egyházak kebelében kell a törvényen felül még önkéntes jótékonyossági mozgalomnak is megindulni. A néptől, a különösen kisebb egyházakban az ország legtöbb vidékén egyházi teherrel úgy is eléggé megrakott néptől alig lehet kívánni, hogy a törvénytől többet adjon e célra, de annál jobban lehet nagyobb egyházaink tagjaitól, hol az egyházi rendes teher aránytalanul csekélyebb. De meg az ország keleti részein a pusztuló ref. egyházak sorsa, (melyeknek megmentése bizonyára első sorban feladata a domestikának) nem csak egyházi, hanem nemzetiségi magyarsági kérdés is; itt lehet és kell összekötni a hazafiságot a vallásossággal. Erősen is hisszük, hogy azon hatalmas mivelt elem, melyet ref. egyházunk ez országban felmutatni bír, szívvél, lélekkel és tettel magáévé teszi a ref. egyházi közalap ügyét.

G. K.

T ö r e d é k

a magyar ref. ének- és isteni tisztelet történetéből.

(Vége.)

A z u t á n b é m e n v é n a t e m p l o m b a , a m i n i s t e r e z t m o n d j a :

A z u r I s t e n ő r i z z e m e g a t e b e m e n é s e d e t é s k i m e n é s e d e t , m o s t a n t ó l f o g v a m i n d ő r ö k k é : Á m e n .

A k e r e s z t e l ő v i z n é l k é r d j e m e g a m i n i s t e r a k o m á k a t , e z t m o n d v á n :

K é v á n j á t o k - e , h o g y e g y e r m e t s k e , a s z . k e r e s z t s é g n e k á l t a l a , m e g s z a b a d u l j u n a z ő v e l e s z ű l e t e t t v e s z e d e l e m b ő l , é s n j o n n a n s z ű l e t t e s s é k , é s a m e n y e i ő r ö k s é g b e b e i k t a t t a s s é k ?

K o m á k : K é v á n j u k .

M i n i s t e r : F o g a d t o k - e a z t a g y e r m e c s k é n e k k é p é b e , h o g y a z I s t e n a k a r a t j á b ó l é s s e g i t s é g é b ő l e l l e n e á l l a z ő r d ő g n e k m i n d e n ő c s e l e k e d e t e i n e k ?

K o m á k : F o g a d j u k .

M . : F o g a d t o k - e a z t , h o g y a z I s t e n n e k s e g i t s é g é v e l e l l e n e á l l e v i l á g n a k é s a n n a k m i n d e n k e v é l y s é g i n e k ?

K . : F o g a d j u k .

M . : A m i u r u n k K r i s z t u s J é z u s e s z e n t s é g n e k s z e r z ő j e e z t m o n d j a : V a l a k i h i s z e n é s m e g k e r e s z t e l k ö d i k , e z ü d v ő z ű l : K é r d e k e z o k á é r t N . H i s z s z - é I s t e n b e , m i n d e n h a t ó a t y á b a , m e n y n e k é s f ő l d n e k t e r e m t ő j é b e ?

K . : H i s z e k .

M . : H i s z s z - é J é z u s K r i s z t u s b a *) , ő e g y e t l e n e g y f i á b a , m i u r u n k b a ; k i f o g a n t a t é k s z . l é l e k t ő l : s z ű l e t é k s z ű z M á r i á t ó l : K i n z a t é k P o n t i u s P i l a t u s n a k a l a t t a : M e g f e s z i t e t é k : M e g h a l t : E l t e m e t e t é k : S z á l a p o k l o k r a : H a r m a d n a p h a l o t t a i b ó l f e l t á m a d a : M é n e m e n n y e k b e : Ű l a z a t y a I s t e n n e k j o b b j á n : O n n a n l é s z e n j ö v e n d ő i t é l n i e l e v e n e k e t é s h o l t a k a t ?

K . : H i s z e k .

M . : H i s z s z - é s z . l é l e k b e ?

K . : H i s z e k .

M . : H i s z s z - é k ö r e s z t y é n i k ö z ö n s é g e s e g y h á z a t , S z e n t e k n e k e g y e s s é g é t : B ű n n e k b o c s á n a t j á t : T e s t n e k f e l t á m a d á s á t : É s a z ő r ö k é l e t é t ?

K . : H i s z e m .

M . : N . a k a r s z - e m e g k e r e s z t e l k ö d n i ?

K . : A k a r o k .

E n n e k u t á n n a a m i n i s t e r k e r e s z t e l v é n a g y e r m e k e t , e z t m o n d j a :

N . É n k e r e s z t e l l e k t é g e d e t , A t y á n a k é s F i u n a k , é s s z . L é l e k n e k n e v é b e .

T o v á b b á i m á d k o z z é k a m i n i s t e r i g y :

A z ő r ö k m i n d e n h a t ó u r I s t e n , a m i u r u n k K r i s z t u s J é z u s n a k s z . a t y j a , k i t é g e d e t v i z n e k é s s z . l é l e k n e k á l t a l a u j o n n a n s z ű l t , é s m i n d e n b ű n ö d e t m e g b o c s á s s a , m e g ö r é s s i t s e n (e r ő s i t s e n) t é g e d e t a z ő k e g y e l m e s s é g é n e k , a j á n d é k i n a k á l t a l a , h o g y m i n d t e s t e d b e s m i n d l e l k e d b e f e l n e v e k ö d j é l , h o g y t e á l t a l a d é s m i á l t a l u n k é s m i n d a k e r e s z t y é n e k n e k á l t a l a a z ő s z e n t n e v e m i n d e n ű t t é s m i n d e n k o r o n s z e n t e l t e s s é k , é s a z ő o r s z á g a t e r j e d j e n é s ő r e g b e d j é k , a m i u r u n k K r i s z t u s J é z u s n a k á l t a l a : Á m e n .

B e n e d i k t i ó :

*) Eddig mindig Krisztust-Jézust mondott. K. F.

Áldjon meg tégedet az atya ur Isten:

Órizzen meg tégedet a fiu Isten:

Szenteljen meg a sz. lélek ur Isten ez igaz hitben, hogy ennek általa a menyei boldogságnak örökségét vehessed és birhassad, mind örökkön örökké, ugy légyen. — Az urnak békessége legyen veled mind örökké: Ámen.

Imé! ilyen volt a keresztség sacramentomának kiszolgáltatása, közvetlen a reformáció végrehajtása után!

Ha figyelemmel megvizsgáljuk e szent aktust, következő megjegyzéseket tehetjük rá:

1. Tagadhatatlan tény, hogy Heltai az unitáriusok felé hajlott egy időben, Bod Péter azt mondja (Magyar Athenás 107. l.) azért, „hogy a kolozsvári dözma neki mint plébánosnak, inkább megmaradna a kezében, mivel az Antitrinitáriusok elszaparodván, kiknek a király is kedvezett, a dözmat is azoknak papjaiknak kezdeték adni, így a maga példájával eléggé megbizonyította, mely nehéz a földiekről lemondani még azoknak is, a kik azt másoknak javallják; és hogy a papok is csak emberek.“ Ezt az unitarismus felé hajlást szemére is veti néki Károlyi Péter váradi pap „Az egy igaz Istenről és a Jézus Krisztusnak örök istenségéről való predikációi“-ban, (Nyom. Debreczenben Komlós András által 1570.), melyekben „disputat et agit contra Franciscum Dávidis, Stephanum Basili et Casparem Heltai,“ — nevezvén őt Midas alter Claudiopolitanusnak, — „a ki hogy aranyat gyűjthetne, az aragnál drágább hitét változtatta;“ (Bod. i. h.) felmerülhet a kérdés: vajon a Kálvin-irány szerinti, vagyis református agenda-e ez? Felelet: igenis! Nyilvánvaló dolog ugyanis, hogy Heltai csak „hanyatlani kezdett idejében, hanyatlott ő hozzájuk,“ (Bod. i. h.) s hogy „a sz. háromság tagadók ellen eleinte keményen viselte magát, melyre nézve Pápai Páris Ferencz így nevezi: magnus suae aetatis Socino-Mastyx“ (Bod. i. h.) — Ha már Wittenbergában 1543-ban tanult, (tehát ekkor már legkevesebb 25—30 év között kellett lennie), 1570-ben, mikor őt Károlyi megtámadja, csakugyan hanyatlott idejű volt. Az unitarismusra hajlás előtt pedig bizonyos, hogy a Kálvin irányt követte az urvacsorájában, és sokat fáradozott az ekklezsiának sokféle czeremónia által való megtisztításában, (Bod. 105. l.) tehát: 1559-ben, mikor ezt az ágendát kiadta, s még inkább 1550—53. években, mikor az ismeretlen első kiadást kibocsátá, bizonyos, hogy a kálvini irány híve volt, s ez ágendát bizton nevezhetjük az első kálvinista ágendának.

2 Ha bár Heltai a kálvini irány híve volt is, látszik, hogy nem volt még akkor meg az a megtisztult hit nézet a keresztség sacramentumáról, mely szerint a keresztségben lévő viz a bűnöket nem mossa el! mert:

a) Nyilván mondja a komákhoz intézett tanításban, hogy „miképen minden ember, azonképen ők is (azaz: a kis gyermekek is) Ádámnak eredetétől fogva bűnbe fogantatnak és születetnek,“ — de Isten „könyörül rajtuk, látván az ő veszedelmeket és nyavalyájukat, melybe az eredet bűnnek általa estenek, és kegyelmesen kívánja őket kiszabadítani,“ sőt nyilván könyörög (a felnőttek megkeresztelésénél), hogy töröltessék el mind az „a mi Ádám-tól ő rajta vagon, és a mit ő maga mivelte és hozzá tött!“

b) Nyilván kérde: „kévánjátok-e, hogy e gyermecske a sz. keresztségnek általa megszabaduljon az ő vele született veszedelemből?”

c) exorcisál, könyörög, hogy a gonosz, pokolbeli ördögnek ellene állhasson s megutálja annak minden fertelmes esztekélléseit, — fogadást tétet, hogy ellene áll az ördögnek, minden ő cselekedetei és igyekezeteinek?

3. Még sokkal inkább a papisticus ceremóniákhoz hajlik (habár a gyertya, nyál, sár, só, olaj stb. elhagyvák is), mint a korabeli vagy régebbi véghezvivési módok, a zürichi (Zwingli szerint 1525.), a genfi (Kálvin szerint 1545.), a németalföld-rajnai (Lasco szerint 1555.), bár az imák közt elég hasonlóság létezik, de a sok mindenféle kérdés, hívés, fogadás ezekben nem foglaltatik. Valamint a papismus maradványa a letérdeplés, továbbá az is, hogy az aktus a háznál kezdődik, s a templomban végződik.

A külföldi — nevezett — agendák sokkal egyszerűbbek, de van hivatkozás ezekben is Márk és Máté nevezett helyeire (bizonyosan mint Kálvin maga mondja, az anabaptisták miatt.)

Én legkülönösebbnek találtam az egészben azt, hogy mig annyi sok kelletlenség fordul elő az agendában, addig a fő kellék — mely nélkül én keresztesési szertartást nem képzelhetek — t. i. a szereztetési ígék — Máté 28. 19. — nincsenek benne!

Jövőre a másik sacramentom — az ur vacsorája — kiosztását kísérelndem meg — ha az Ur akarandja!

Kálmán Farkas.

Debreczeni Kalocsa János.

(Folytatás.)

Ez idézetet textusul véve állapotunk meg egy kicsit annak értelménél. D. K. J. úgy áll itt előttünk, mint „a megholt tudósoknak, munkájokban, holtok után megelevenítője.“ Furcsák voltak akkor a könyvkiadási viszonyok. Az ország zavara, az üldözéseknek oda dobott protestantismus helyzete lehetetlenné tett minden rendszeres, a mai viszonyokhoz hasonló könyvkiadást. Az egyes írók irtak s műveiknek pártfogót szereztek, vagy egyes buzgó s tehetős hitsorsosokat, vagy pedig, kivált papi írók, saját paptársaikat. A munka így aztán nagy bajjal s küzdelmek közt megjelent s maguk az írók vagy kiadók által a közönség közé jutott.

A „keskeny Vt“ mindjárt papsága második évében 1662-ben jelent meg. Ennek az előbeszédét is megvallatva azt látom belőle, hogy D. K. J. Kecskeméten Soós János-sal léphetett mindjárt kezdetben jó barátságba. Ez a Soós János sokat érintkezett vele, könyveket kért tőle s másokkal is ösmeretségbe hozta. E könyvet is ő nála látta meg Soós J., azután dicsérte Kamarás Ambrus előtt, Kamarás is elkérte a könyvet „s nem óhatta magát annak szeretésétől s kedvelésétől.“ Mikor pedig D. K. J. is javallaná, Kamarás Ambrus elhatározta annak kiadását s költséget is adva rá, az ajánlás megírását s a nyomtatás feletti gondviselést D. K. J.-ra bizta. Így jelent meg e mű már 3-szor, s így ajánltatott az Kamarásnak, mintegy hálából is a D. K. J.-hoz mint „idegenhez való jóindulatja és kedve miatt.“ Ez adat is bizonyítja, hogy D. K. J. nem kecskeméti születés

volt. Az ajánlás aláírása így szól: „Kecskeméten, Kisaszszony hava 21. 1662. D. K. J. M(inister) E(cclesiae) Kecskemétiensis.) Ismét a másik adat annak bizonyítására, hogy 1661-ben választatott csakugyan kecskeméti pappá.

Szatmári Ötvös István művét a „Titkok jelenéseit“ 1668-ban adta ki, de ez csak a megjelenési év, nyomda alá el volt az már készítve az Előb. szerint 1666-ban. E mű megjelenésénél ismét Soós János a közbenjáró, ő látta azt meg Halászi Mátyás körösi iskolamesternél, ő vitte a kéziratot D. K. J.-hoz véleményadás végett s ő kereste fel ismét a Kamarás családot, kik a kiadásra újból a költséget adták. Azért szól az ajánlás Kamarás Ambrus özvegyének, Kele Zsuzsánnának s fiainak és unokáinak Kamarás Ambrus, János, Gergely és Ambrus kecskeméti lakosoknak. Az aláírás szerint K. D. J. K(ecske)méti R(ef.) T(anító) ajánlja Kecskeméten Sz. Iván hava 2-dik napján 1666. esztendőben. Tehát ime még ekkor Kalocsa mindig Kecskeméten van. — Magáról Ötvös Istvánról így szól az előszó: „Édes nevelő hazájának megadattatván, sok gondok és foglalatosságok szállottanak mindjárt rája a pataki dicséretes schólának igazgatásában. Mikor egyházi tisztet gyakorolna is, amaz nevezetes érsekújvári ecclesiában, következett rája a közönséges pusztulásban (1863.) való bujdosás, azután ismét valamennyire megpihenvén a kocsi, (kocsi vagy ácsi? Ez utóbbit Szabó K. véli,) ecclesiában csakhamar eltemethette életének fonalát az halál és így az urban elnyugodott.“

1667-ben adataink szerint megszűnő kecskeméti pap lenni, merre vette útját, nem tudjuk! Annyi bizonyos, hogy 1669-ben már Tiszántul*) működik, mert ez év márt. 20. a Rác Bősörményben tartott partiálison Rápolti Mihály helyére Hajdu-Nánásra küldetik papnak.***) Nánáson érte aztán a baj és pusztulás. Egy évnél tovább nem lakhaték ott, az egész várost Isten egy óra alatt tüzzel megemésztette 1670. aug. 14. (U. o. 789.) A mint ezt Rápolti emlékirata némi keserű elégtétellel megjegyzi, panaszkodva az esperesre Nógrádi Mátyásra, kit a dislocatióban részrehajlással gyanúsít az akademikus D. K. J. alkalmazását illetőleg. Rápolti csak „itthon tanult atyafiú“ volt.

1677-ben ismét folytatja a régebbi theol. művek kiadását. „Harmadszor — ugymond az Énekek éneke ajánlásában — Baylios Lajos Praxis nevű jeles könyvének (mely nem régiben Kolozsváron újonnan nyomtatott) dedicalásával, melyet Kecskeméti Soós Jánosnak kérésére töttem.“ Ime ismét a derék Soós J., kinek irodalmunk terjesztése körül igazi érdemei vannak! A mű Medgyesi Pál Praxis pietatis című művének fordítása. Az ajánlás alá a Soós neve van odairva, kinek nevében azt D. K. J. írta. Soós Istennek ajánlja e művet s az ajánló lelkületére szép világot vet a 6-dik ok, a melyekért t. i. a művet Istennek ajánlja, „hogy oly indulatot adtal — ugymond — belém, (melylyel életemben gerjedeztem) hogy a felséged nevének dicsőségére szolgáló hasznos könyveknek felkeresésére s kinyomatására igyekezném s így országodat építeném.“

Sajnos, hogy e kiadványára nem írta rá hol lakott, akkor legalább ezt is tudtuk volna.

*) Nt. Bakóczy János ur közlése szerint egy Debreczeni János 1662-ben Vámos-Pércsre rendeltetett volna. Ennek azonban eddigi adataink ellent mondanak.

**) Sárosp. füz. II. évf. 698.

1681-ben meghal Nógrádi Mátyás, a halálára irt „Parentatio Lugubris“-ban (Debr. Rozsnyai 1681.) egy gyászverset találunk D. K. J.-tól, mely alá így írja magát „nuper eccl. Derecskeiensis Minister.“ Tehát itt is volt pap ez évben márczius 20-án, aztán Ujvárosra rendeltetett.*)

Majd Felvinczi Sándor halálát gyászolja a debreczeni egyházmegye. A kedvelt esperes emlékét D. K. J. egy kis munkája örökölte meg. Dicséretes emlékezet Felvinczi Sándor felett. 1686. 3-dik hó 30-án. E műben, melynek egyetlen példánya a m. N. Muzeumban őriztetik „a megmaradott özvegy“-nek szóló megszólítás (vagy előbeszéd) alatt ily aláírás van Debr. Kal. János S(ámsoni) E(cclesia) L(elki) P(ásztora) M(int) S(írató). Ekkor tehát sámsoni pap volt, mint a czimben is világosan mondatik. Az a Felvinczi különben szintén egyházi író volt s mint ez a kis unicum má lett munka mondja, a váradi iskolában tanult, onnan ment Patakra. Innen hívták a kassai iskola igazgatására, a honnan idegen országokban levő akadémiákra promoveáltatott. Innen „ismét Kassán tiszteben kegyes pátrónusok által beállítottatott.“ Ott serényen forgóldott először az ifjuság, azután az Isten népe közt a helyben levő reformata ecclesiában. Midőn azért dicséretesen és hasznosan szent tiszteét gyakorlaná, következett rá az üldözés. Bujdosott körünkbe (t. i. a Tiszántulra) zilahi predikátorságra, innen Debreczenbe, hol élte 45. évében meghalt.

1691-ben újra egy másik debreczeni esperest Szenczi Pált kellett elsiratni.

D. Kalocsa János egyik predikátor volt az elhunyt esperes koporsója felett. Az általa tartott Halotti Tanítás 1691-ben Debreczenben jelent meg. Ebben úgy írja a czimlapra magát, hogy ráczbőszörményi pap.

E hat levélre terjedő kis könyvből tudjuk, hogy Szenczi előbb otthol Szenczen, azután Nagyszombatban, azután Komáromban s a sárospataki kollégiumban tanult, innen Liszkára ment tanítónak, s onnan a belgiumi akadémiákra; azután a szatmári iskola rektora lett, majd két éven át volt sz.-németi pap, Visken újra két évet s Debreczenben 10-et töltött. Meghalt 1691. febr. 19. negyvenhatodik évében.

Szenczi halála után D. Kalocsa Jánost még mint bőszörményi papot esperessé választották. Bőszörményt azonban csakhamar oda hagyta, a mi kitetszik a következőkből. Szenczi halálára emlékverseket irtak a debreczeni iskola tanárai, a traktus papjai s mások. Ezeket ily czim alatt: „Epicidium perennitatis nominis viri rev. clar. ac doct. dom. Pauli Szencistb. (Debrecini 1691. Apud Paulum Cassai)“ kinyomatták. — E kis könyvben Debreczeni Kalocsa János a maga emlékversét már így írja alá: minister Eccl. Bajomiensis**) et Fratrum

*) Bakóczi János közlése.

**) A bajomi papságra vonatkozólag megkérdeztem az ottani lelkész László János urat. A válasz szerint Bertalan Szilágyi János 1824-ben tett feljegyzései közt D. Kalocsa Jánosra kettő vonatkozik. Egyik így szól: „Kalocsa Debr. János Debreczenben tanult s lett deákká 1655. esztendőben. Volt kecskeméti polgári pap. Onnan jött Bajomba, innen H.-Bőszörménybe, onnan Sz. Mihályra s ott halt meg. Volt Traktus esperestje és ugy mintegy két esztendeig lakott Bajomban.“ A másik feljegyzés meg így szól: „Debr. Kal. János, ki Franeckerában tanulván, profeszora javallatából az olasz nyelvet megtanulta, és az olasz nyelvből Theodatus genev. prof. „Énekek énekére irt magyarázatát“

Tractus Debrecziensis Senior. Így tehát már 1691-ben elhagyta Bőszörményt.

Szenczi feletti beszédében a barátság is szólott belőle, a mennyiben mint mondja: „mikor egyszer nagy nyavalyámban ez anyavárosba bészorultam vala, maga személyében (már t. i. Szenczi) gyakran hozzám eljött, istenes és kedves beszédeivel ujitott és támogatott, házatól pedigeledelt és italt szolgáltatott.“ Ez talán nádudvari romlása után történhetett.

Dr. Kiss Áron.

(Vége köv.)

Haladás a teológiában.

E czimmal egy cikksorozat indul meg a „Catholic Presbyterian“ folyó évi folyamában, több szerző által állitva össze, kik közül mindenik saját álláspontja szerint fogja megvilágítani a szóban levő tárgyat. Azt hisszük, e symposium közlésének meglesz a mi olvasóinkra is aktuális fontossága és becse s találni fog benne egy egyik, mint másik teologiai párton levő olvasó oly eszméket, melyek épen az ő lelkületének feelve meg, haladásra ösztönzik azt, ki nek stabilitás az elvtelen elve s visszatartják azt, ki üdvtelen elhamarkodásában tullép minden szent határokon. Mi azon reményben vesszük — ab invisis — kezünkbe a tollat s azon hit bátorit az egy évig, vagy talán tovább is tartó munkára, hogy a végeredményben itt is igaza lesz a régi böles latin mondásnak: „sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum.“ Ismerve a folyóiratot, mint elejétől kezdve kedves olvasmányunkat, nem félünk, hogy halfogást követnének el, ha így előre fogunk olyan munka fordításához, melynek eredetije sincs talán még egészen készen, csak egyes nagyobb nevű theologusok vannak felszólitva, hogy fejtsék ki a kérdésre vonatkozó elveiket s nem félünk, hogy végül is tévutra vezetne bennünket egy olyan folyóirat, minő a „Catholic Presbyterian.“ A fordító levél utján érintkezésbe tette már magát Dr. Blackievel, a folyóirat nagyérdemű szerkesztőjével, kérve tőle a fordíthatási engedélyt, melyet kétségen kívül megnyer s kérve egyuttal azt is, hogy a hol az eredetiben nagyon is specialis vonatkozások s oly tételek vannak, melyet csak is az érthet, ki — hogy úgy mondjuk — az angol teologiai irodalmi élet légkörében él, hogy az ilyeneket fordításunkból kihagyogathassuk. Fentartja azonban magának a fordító a teljes szabadságot, hogy belátása szerint fordít olyanokat is, miknek magukban véve reánk aktuális értékük nincs, de az

magyarra fordította s predikáció formán alkalmazta. Ily titulus alatt: „Isten ajándékával való kereskedés“ kiadta Debreczenben 1693. (rect. 1692.) ent. 8r. Volt n. bajomi pap.“

Látnivaló, hogy ez a két jegyzés egy és ugyanazon emberről szól, de alighanem két emberre vonatkozó adatok vannak, kivált az első jegyzésben összezavarva. Én az utóbbi jegyzést elfogadom, az helyes, de az első nem birom schova beigtatni. László továbbá azt is mondja, hogy az ottani feljegyzések szerint „az 1689. évben Rápolti P. Mihály ordináltatott a nyirbátori zsinaton bajomi pappá, másfelől pedig az 1697. esztendőben Gyarmathy Zsigmondról állittatik, hogy Bajomba jött papnak,“ e szerint tehát Debr. Kal. János 1689—1697. közt lehetett ott lelkipásztor.“ Teljesen igaz, a mennyiben az ő papsága csakugyan 1691—1697-re esik Bajomban.

egésznek kikerekítésére szolgálnak s hü képét adják az angol polemizálási eljárásnak.

A symposium első számát Dr. Tulloch János, st. andrewsi egyetemi tanár és igazgató írta, egy rationalista a skót felfogás szerint, de a ki a német evangéliumi irány hűvével körülbelül kiállja a versenyt. Fogjunk tehát munkához!

Veni, Sancte Spiritus!
Pasce pastorem,
Duc ducem,
Aperi aperturo,
Da daturó!

I.

Felszólított a „Catholic Presbyterian“ szerkesztője, hogy adjam elő röviden a theologia haladására vonatkozó nézeteimet úgy, hogy az további megbeszélés tárgya lehessen. — Két dolog visszatartóztatott, hogy beleegyezzem a szerkesztő felhívásába, nevezetesen hogy vannak más olyan dolgaim, melyeket már régen el kellett volna végezniem s hogy kételyeim vannak arra nézve, tudok-e egy ilyen tárgyról hozzá méltólag röviden s úgy beszélni, hogy nézeteimet teljesen előadjam és mégis védve legyek minden félremagyarázástól, melyre annyira készek az emberek Skóciában, a hagyományos presbyterianismus körében is, mindenkivel szemben, kit theologiai kérdésekben „előhaladottnak“ tekintenek. Korábban már volt alkalmam beszélni a vitatkozásnak a theologiai gondolkodáshoz való viszonyáról. Vannak annak bizonyos kétségbevonhatlan előnyei, a mennyiben tisztítja a tért s az új gondolatformák uttörőjét, vagy bárkit, ki magát uttörőnek gondolja, oda kényszeríti, hogy lépjen nyilvánosság elé, hol nem rejtőzhetik általános és kétséges kifejezések mögé, vagy nem vonulhat meg az új értelemmel ellátott régi nyelv takarója alatt. Dolus latet in generalibus; és a megbeszélés, a vitatkozás megvilágosítja és meghatározza az általános tételek irányát, megrostálja azokat, míg tartalmukat napfényre hozza. — Ezen rostáló eljárás épen olyan jó a theológiában, mint a tudományok bármely más ágában. — És mégis én nem becsülöm fel tulságosan a theologiai vita értékét különösen ilyen korban, a minő a mienk, mikor annyi elme foglalkozik nagy kérdésekkel s igyekszik fölfedni a bennök rejlő igazságokat. Nekem volt elég részem a vitatkozásban s régen elvesztette az rám nézve minden vonzó erejét. Skócia theologiai jövőjére nézve jó reményben lévén, azt hiszem, hogy a multat felülhaladva mélyebb gondolatok vernek gyökeret és szárnyalnak magasabba, mint a minők eddig uralták egyházaink lelkét, míg az a lélek saját erején halad előre, terjeszkedve, mint a hogy minden haladásnak terjeszkednie kell, de nem vetve el, mint használhatatlanokat, azon régi takarókat, melyekben mozgott egykori élete, összetartva ezt a maga egészében.

Én tehát nem kezdenék vitához sem ezen, sem pedig más tárgy fölött. — Én nem tudnám megmondani, hogy jó eredménye lesz-e ennek, vagy pedig rossz. De mivel a tárgy valóban érdekes és életbevágó, melyre nézve nekem — legalább előttem úgy tetszik, — igen világos és határozott nézeteim vannak, megkísértem ezeket lehetőleg röviden és úgy előadni, hogy eléggé megérthesse mindenki.

Sohasem volt kétségem a felől, mióta egyáltalában theologiai tárgyak felől gondolkozni tudok, hogy a többi tudományokhoz hasonlólag a theologia is haladó, progressív. Minden emberi ismeretnek természete az, hogy haladjon. Az igazságnak egyik területén sem állanak meg az eszmék mozdulatlanul. A tények mélyebb vizsgálata, világosabb és pontosabb észrevételek, a tisztább és szélesebb körű betekintés nemcsak a tényekre vet világot, hanem egymáshoz való viszonyukat, összetartozásukat is megmutatja s ennyiben magyarázatokul szolgál Ezt természetesen mindenki elismeri a természeti tudományok bármely ágára nézve is. De vannak sokan, kik a theologia körül korlátot vonva azt mondják, hogy ez isteni és nem természeti tudomány, melynek igazságai Istentől jövének, változhatatlanok, mint maga Isten.

Nehéz dolog ilyen phrasisek felett vitatkozni; a theologiai gondolkozó előtt annyi fogalomzavar tűnik elő bennük, hogy nehéz rá nézve türelmesen beszélni felőlük. Mert először is, hogy lehet egy tudományt, — az adott, de nem saját magunk által választott kifejezést használva, — hogy lehet egy tudományt a többi tudományoktól eltérőleg szerkeszteni össze? Micsoda a „tudomány“, ha nem a tények rendjének elménk által való felfogása? A tények lehetnek „természetesek“, vagy „kijelentettek“, hogy a szokásos nyelvezetet használjuk némi protestatióval (mert e szavakban sok kétértelműség van); de azoknak ismerete bármely határozott formában is csak egy uton érhető el: kutatás és reflexió által. — Bármilyen legyen is maguknak a tényeknek jelleme, vagy bárhol legyenek is azok találhatóak, az ugynevezhető „természet könyvében“, vagy a „kijelentés könyvében“, csakis tanulmányozásuk és rendbe szedésük után ismerhetjük meg őket, csak is így lehetnek „tudományyá.“

Csiky Lajos.

A debreczeni theologus ifjak szellemi munkálkodása.

A debreczeni theologus ifjak szellemi életéről, munkálkodásáról akarok néhány szót szólni, úgy a mint az részint az ifjusági társulatok, nevezetesen a Hittanszaki önképzőtársaság, részint az ezen társaság által nyomtatásban kiadott „Közlöny“ működésének eredményeiben előtűnik van. Már a mult évben örvendetes kitüntetés érte a debreczeni hittanszaki ifjuságot Fiók Károly IV. th. személyében, ki a Kisfaludy-társaságnál Firduszi-fordításával dicséretet nyert és pedig sok előkészítő tanulással és munkálkodással kiérdemelt dicséretet. Azolta is munkálkodik a debreczeni hittanszaki önképzőtársulat, és munkásságáról csak örvendetest mondhatunk. — A debreczeni ifjuságnak általában, történelmi jellemvonásai közé tartozik a nyilvánosság-hajhászatnak és mindennemű nyeglegségnek, tolakodásnak, idétlen fellépéseknek kerülése. Egyéb hiányok és hibák lehetnek ez ifjuságban, vannak is bizonyára, de szerénytelen tolakodás a nyilvánosság elé hibája nem volt soha; sőt mondhatjuk egész városunk és főiskolánknak jellemvonása az, hogy csendesesen félrevonul és még ott is lehetőleg kerüli a nyilvánosságot, a hol nem is kellene. Aligha csatlódunk, ha ezt a jellemvonást a charlatanériától való idegenke-

dést, az arra való képtelenséget a Debreczenben tanult ifjak majdnem mindenikében feltalálhatni veljük az életben is. Zajt ütni, lármát csapni, magunkat és egymást dicsőíteni, középszerű költeményekkel a közönségnek alkalmatlanokodni nem igen szoktunk, legfőlebb a rossz predikációk kiadásában vétkezünk néha. A debreczeni ifjuságnak irodalmi fellépései, elkezdve a „Lant“-nak több évi folyamától a Kovács Gyula költeményein át a legujabb időkig mindig felül állottak az ifjúsági önképző-körök szellemalkotásainak rendes nivóján. És bizony a „hittanszaki önképző-társaság Közlönye“ is csak úgy nyer előttünk méltánylást, ha ezen magasabb mértéket és értéket megtartja. Örömmel konstatáljuk, hogy mint e Közlöny 3-dik száma is mutatja, csakugyan bir lételjoggal a nyilvánosság előtt is. Két olyan prot. egyháztörténelmi dolgozat van benne, a melyeknek mindegyike önálló történelmi, ha nem is felfogásról, de kutatásról tesz bizonyosságot. Az egyik egy hosszabb életrajznak, az egyházunk történelmében oly nagy érdemű Debreczeni Ember Pál életrajzának folytatása Ferenczy Gyulától, melyben gondosan össze vannak szedve és fel is dolgozva a régi magyar irodalomban e tárgyra Debreczenben hozzáférhető adatok, és minden eddiginél bővebben van ismertetve Ember Pál.

A másik dolgozat „Pár szó az egervölgyi vagy debreczeni hitvallásról“ ezimű Révész Kálmántól, néhány kritikai érzékre és gondos megfigyelésre mutató megjegyzést tesz az egervölgyi hitvallás keletkezésére. Mindkét dolgozat bátran helyet foglalhatna nagyobb egyházi lapjainkban is.

Azt hisszük, nem lesz érdektelen olvasóinknak, kik a leendő lelkipásztoraink közt uralkodó szellemet bizonyára érdeklődéssel veszik tudomásul, ha a Közlöny legutóbbi számából a Hittanszaki Önképző Társulat egy vitagyüléséről átveszük e következő tudósítást:

„A vitakérdés ez volt: „Engedhető-e az egyház által fentartott tanintézetekben a tanároknak feltétlen tanszabadság vagy nem?“ Fővitázókul az igenleges oldalról Brassai Károly 3 th, a nemleges oldalról Kanizsai Endre 4 th. vállalkoztak.

A gyűlés megnyitása után először Kanizsai Endre kezdett szólni, s elég terjedelmes, de nem épen szerencsés alapokból kiinduló s épen ezért több tekintetben hiányos beszédben adá elő álláspontját, hogy t. i. mért nem lehet az egyházi tanintézetekben feltétlen tanszabadságot engedni. Inkább negatív alapra helyezkedve, felállítá azon vádakat, melyek a korlátlan tanszabadság meg nem engedése ellen emelkedhetnek, s ezeket igyekezett megczáfolni, de pozitív oldalról kevésbé védte álláspontját. E tekintetben legfőbb érve az volt, hogy megkövetelheti az egyház, miszerint az általa fentartott tanintézetekben az ő alapelveitől gyökeresen eltérő tannézetek ne taníttassanak, mivel így az ifjúság, melynek nagyobb része minden további gondolkodás és tanulmányozás nélkül, már azon tiszteletnél fogva is, melylyel tekintélyes tanárai iránt viseltetik, okvetlen ezek nézeteit fogadja el. — Hangsúlyozta továbbá, hogy az egyház nem térhet le azon alapról, melyet az evangéliom és a nagy reformátorok kijeleltek s ha saját tanintézeteiben ez alapoktól eltérő elveket engedne taníttatni, saját maga ellen cselekednék, mintegy öngyilkossági kísérletet követne el. Nincs oly társulat, vagy intézmény, mondá tovább, mely a saját maga embereitől saját maga ellen

irányozott elvek hirdetését vagy tettek elkövetését nyugodtan, tétlenül nézné és túrné.

A másik fővitázó, Brassai Károly, ellenfelénél nagyobb ügyességgel és dialectikával s szélesebb olvasottsággal vitatta, hogy a feltétlen tanszabadság az egyház által fentartott intézetekben is megadandó, mivel szerinte ezt követelik: először a protestantismus szelleme és elvei, másodsor: maga a theologia, hogy tudományak tartassék és harmadszor: hogy tanintézeteink a tudomány színvonalán folytonosan megállhassanak. Ezekben van a magva vitázó érveléseinek, melyeket terjedelmesen, ügyességgel és vonzó modorban adott elő.

Többek felszólalása és a két fővitázó rövid zárbeszéde után Ferenczy Gyula elnök összegezte a vita folyamát s kifejté terjedelmesen a maga egyéni véleményét is, igen szépen tárgyalván a szabadság és a tanszabadság valódi fogalmáról, melyet oly sokan félre csavarnak és e magasztos név alatt szabadságot gyakorolnak és hoznak be. Az elnöki összegezés után, szokás szerint szavazásra bocsáttván a kérdés, mintegy 50 jelenlevő tag közül, csakis három nyilatkozott a feltétlen tanszabadság megengedése mellett.

A vita elejétől végéig nagy érdeklődés között folyt le, egyes felszólalók lelkesen meg is éljenzettek. Sok érdekes eszme, sok figyelemre méltó gondolat volt hallható úgy ez, mint amaz oldalról, s azon roppant nagy, hatalmas és az eddigi vitagyületeken sohasem tapasztalt többség, mely a szavazásnál az egyik oldalon varakozáson felül összetömörült, nyilván mutatja azon álláspontot, melyet a debreczeni ref. hittanhallgatók tulnyomó többsége, a vitatkozásra kitűzött kérdésben, lelkének teljes meggyőződéséből magáénak vall.

Debreczeni egyházmegye közgyűlése.

1883. január 11.

A debreczeni egyházmegye e hó 11-én tartotta meg közgyűlését Debreczenben Dávidházy János esperes és Bernáth István egyházmegyei gondnok elnöklete alatt. Egyedüli és főtárgya volt a közgyűlésnek, a kihirdetett egyházi törvények értelmében, az egyházmegyét közvetlenül érdeklő teendők feletti intézkedés. Felvették tehát a törvénynek mindazon § ai, melyek ezen egyházi hatóságra tartoznak s részéről intézkedéseket igényelnek. Legnevezetesebb volt a lelkészjelölő bizottság megalakítása, miután tudjuk, hogy erre legközelebb teendő vár, a mennyiben nem sokára következik a debreczeni ispotályi lelkészi állomásnak betöltése; e lelkészjelölő bizottság tagjaiul megválasztattak: Basa Bálint, Nadányi Miklós és Szabó Péter egyházmegyei tanácsbírák rendes, Nagy Lajos, Fráter Gyula és Némethy Lajos pedig póttagokul. A törvény értelmében a bizottság elnöke az esperes. — Egy másik bizottság is választatott, melynek feladata lesz a törvények értelmében az egyházak osztályozása és a lelkészek minősítése iránti eljárásra nézve a tavaszi közgyűléshez terjeszteni véleményét.

Az egyházmegyei közgyűlés fájdalmasan vette tudomásul az egyházkerületnek azon intézkedését, hogy a restauratio még az egyházkerületi elnökségre is kiterjesztetett. Majd következett az egyházmegyei elnökségnek és jegyzőknek lemondásuk s azokra a szavazatok elrendelése; kimon-

datván, hogy a szavazatok február hó közepéig minden egyházból küldessenek be s egy küldöttség bizatott meg azok felbontásával s ha netalán szükséges újabb szavazás elrendelésével. De hiszszük, hogy mostani tisztikarunk ugyan ezen alakjában fog feltámadni megifjultan, azt követelvén egyházi életünk jól felfogott érdeke.

Egyházmegyénk ősz veteránja, az érdemes tanácsbíró Szél György bárándi lelkész beadta tanácsbírói állásáról lemondását; az egyházmegye meghatottan fogadta azt s azon kérelemmel járul hozzá, hogy tartsa meg ez állását, miután a törvények értelmében majd ha az egyházmegyei tanácsbírák számát az egyházkerület megállapítja — a nélkül is teljes választás lesz foganatosítva. Ezen egyházmegye 5 egyházi és 5 világi tanácsbíróat ajánl a maga részéről választatni.

A szeretet és egyetértés lelke vezérelje továbbra is egyházmegyei életünket!!

Egy lelkész.

Nekrológ.

Egy szerény körben élt, hivatását hiven betöltött aggvándort kísérték ki e hó 3-án a gyulai ref. sirkertbe örök nyugalomra szerető gyermekei s a rosztól daczára is szép számmal megjelent résztvevők, életének 78-ik évében kimult néhai Kincses János volt gyulavárii fitanító személyében. Hosszu időre terjedt életét hasznosan töltötte el. Iskolai pályáját a debreczeni főiskolában bevégezvén, a tanítói diszes, de rögzös pályára lépett előbb a bihari, majd a csuzi, ref. kovácsházai, békésgyulai, várii fitanítói állást foglalván el. A tanítói pályán 29 évig működött, melyből a gy. várii egyházban 25-öt töltött el, oly hiven munkálván az Ur veteményes kertjében, hogy az ezen községben élő tanítványai közül, kik ma már mind felnőtt emberek — egy sincs ki olvasni, írni, számolni ne tudna. Életében szerény, mértékletes, mások iránt könyörületes, mindenkor segíteni kész, meggyőződésből vallásos, családjáért áldozni tudó, takarékos, de nem fősvény volt a boldogult s ez okozta aztán azt, hogy sok tagból álló családjának gondozása, gyermekeinek tisztességes neveltetése mellett — két fia közül egyiket papnak, másikat tanítónak neveltetvén — a tanítói szerény fizetésből annyit szerzett, hogy életének utolsó 25 évét a tanítói pályáról lelépve nyugalomban tölthette.

Gyula-Vári községének 50 évig volt lakosa, hol alig van ember, kivel jót nem tett, kin ne segített volna; a lakosok egytől egyig ösmerték, szerették s onnan csak a mult év októberében jött be Gyulára, hogy életének utolsó napjait, mely az utóbbi időben rohamosan haladt a vég felé — gyermekei körében töltse el.

Életében kevésszer volt beteg s utolsó napjaiban sem sokat szenvedett s halála mint élete, oly csendes nyugodt volt. Elhunytát siratják öt gyermekei, unokái. Koporsója felett nagytiszteletű Papp Mihály gyulai ref. lelkész tartott — a rosztól daczára — a helyből és a szomszéd gyulavárii községből is szép számmal egybegyűlt résztvevők jelenlétében megható gyászbeszédet, mely után a gyulai ref. sir-

kertben már régebben elhalt szeretett neje mellé tétettek le nyugalomra meghidegült tagjai.

Legyen könnyű neki a föld s nyugodjanak békében porai!

T A R C Z A

Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez.

II.

1598. január 25. Csengerben közzsinat. Ordínáltatott 15 egyén. Jelenvolt esperesek: Derecskei Ambrus váradi lelkész, Anicenus Miklós turi, Csengeri János szalkai, Almási János gyulai, Hodászi Lukács debreczeni, Csorba István abrámi, Kisdobszai Dániel udvarhelyi, Bánfihunyadi Benedek szilágycsehi lelkész, Servorum Christi conservus. Antistites viri illustriores: 665. Gyulai János váradi kollega, Tarack János szatmári lelkész, Dézsi Péter németii lelkész, Miskolczy Boldizsár, Börvei Mihály, Ujfalusi Imre debreczeni rektor, Debreczeni Boldizsár Wittebergeus, Gönci József váradi rektor s több mint 250 lelkész. 665. lap.

1598. január 25. Ilosvai János széplaki lelkész részegsége miatt a diósadi partiális által letétetvén, a közzsinat, kemény feltételek mellett megbocsát neki. 604.

1599. junius 3. Közzsinat Szilágycsehben, a tatárok gyakori beütése miatti félelem közt, de azért mégis szerencsés eredménynyel. Ordínáltatott 7 egyén, köztük: Ujfalvi Imre Debreczenben, Turi János Husztra stb. Esperes csak 3 volt jelen: Tarack János szathmári lelkész, Mediomontanus (felső-bányai) Pál nagybányai lelkész. Almási János ugoicsai.

Egyéb tagok remény felett sokan voltak. A hazasietés miatt morum censura nem tartathatott. 666. lap.

1600. november 25. Közzsinat Tasnádon. (668.) Ordínáltatott hat egyén. Bölskei János Diószegre stb. Vezérek voltak ezen a zsinaton — praefuerunt huic synodo — 8 kitünő lelkészek. Esperesek: Derecskei Ambrus váradi, Hodászi Lukács debreczeni, Börvelyi Mihály szalacsi lelkészek. Kitünő férfiak, viri excellentes: Ujfalvi Imre Hodászi kollegája Debreczenben; Deczi István debreczeni scholarcha stb. stb. Az idegen katonaság pusztításai miatt, csak egy pár napig tarthatott a zsinat. 669.

1601. deczember 6. Zsinat Báthorban. Ordinaltatott hét egyén. Nádudvari Márton Élesdre. — Személyesen jelen volt hat esperes: köztök Derecskei Ambrus váradi, Tarack János szathmári, Paulus Egi palensis(?) Almási János ugoicsai, Börvelyi Mihály diószegi stb. — Továbbá Viri clari: Emericus Ujfalvi, Nicolaus Agriensis, Thomas Vári stb. s még mintegy 200 más egyén. 670.

1603. február 16. Közzsinat Dengelegen. Ordinaltatott 12 egyén; közöttök: Gyügyei András völcsöki, Decsi István nagybányai. Hodászi kezeivel jegyezve felyül öldalt: Superintendens factus Joannes Monai. Alul szinte ő, latinul: E zsinatban a superintendens először is a törvényeket adta elő, rövid magyarázat kíséretében. Továbbá szigoruan megvizsgálta az espereseket s azok felügyelete alatti lelkészeket, hogy vajjon valaki közülök, a hajduk által Erdélyből hozott zsákmányból nem vásárolt-e valamit. Valóban sokan hibában találtattak. 673.

1604. február 22. Közzsinat Csengerben. Hodászi Lukács ecsedi lelkész, az egész ekklézsia szavazatával generalis szeniorrá választatik. — Némely nehéz ügyek eldöntése után, — nem emliti, hogy mifélek — esperesekül substituáltatnak, azaz ott a gyűlésen választatnak vagy kineveztetnek:

A debreczeni egyházmegyébe Ujfalvi Imre, a bihariba vagy váradi Alvinci Péter, az érmellékibe Diószegi Mihály, a károlyiba Csorba István. 605.

1604. február 23. Melith Pál nemzetes ur házában tartatik a gyűlés s ott 14 egyén vizsga után kibocsátatik az ur aratásába pl. Czeglédi János Ecsedre, Alvinci Péter Váradra stb. Simándi Boldizsár nagy alázattal s könyhullatások közt kéri a zsinatot, hogy a mult évi dengelegi zsinat által reárott kemény büntetést lágyítsák; tehát száz forintból ötven elengedtetik neki, de azon feltét alatt, hogy a hátralevő summát következő Szent-György napig Károlyi György nagybányai papnál letegye. 606.

Minden esperesnek meghagyatott, hogy maga mellé vevén két vagy három lelkészt, menjenek el a megyei alispánokhoz, tekintélyesebb nemesekhez s magára a megyei közgyűlésre is, és a közzsinat nevében erősen kérjék, sürgessék, hogy az Isten fiának dicsőségét vegyék tekintetbe és a pápisták által behozott bálványozás kezdetének bátran és erősen álljanak ellen. 607.

Ezen a csengeri zsinaton a következő esperesek valának jelen:

Alvinci Péter váradi, Ujfalvi Imre debreczeni, Szepsi Boldizsár máramarosi, Almási János ugoicsai, Csorba István endrédi lelkész, Diószegi Mihály szentjóni, Pataki Bálint kisvárdai, Tarack János és Báthori György a podagre miatt, Kisdobszai Dániel pedig az ő patrónusának Báthori Péternok temetése miatt maradt el. Ezek szerint ekkor 10 esperes volt. Ezeken kívül számos kitünő férfiak mintegy 200-an vagy többen. 607.

1604. szeptember 29. Szent Mihály nap. Közzsinat Szathmáron, mely visszafogadja Simándi Boldizsárt, a ki a nagy-bányai egyházmegyei Szent-György napi zsinaton azért tétetett le, mert Literáti Andrásnak nála letett borát folytonosan ittas a hiányt vízzel pótolta ki. 608. l.

1605. június 5. Közzsinat Károlyban. Első nap, a reggeli predikáció után megvizsgáltattak némely atyafiak és ordinaltattak 16 an, köztük Milotai István Kállóba. Ebéd után esperesekké tétettek (in seniore creati) Vári Tamás csengeri lelkész és Diószegi Márton székelyhidi lelkész. Végre határozottatott, hogy Vári Tamás és Pataki Bálint menjenek követekül Kassára a méltóságos fejedelemhez s kérjék és eszközöljék ki, hogy:

1. Ő Fensége legyen öre a vallásnak, a pápista papokat tiltsa ki mind Kállóból, mind másunnan Tizáninnen és tul s Erdélyből.

Ha valamely város vagy falu vallásunkat beveszi, szabad legyen oda a pátrónusok ellenére is bevinni az evangelikus lelkészt.

2. Se nemes, se nem nemes, se szabad városok ne bánjanak el a lelkészekkel tetszésök szerint, hanem az illetékes biróhoz, t. i. espereshez és superintendenshez folyamodjanak.

3. A lelkészek özvegyei, mig férjök nevét viselik, mentesek legyenek mindenféle szolgálattól, adótól, taxától; az illető esperesnek azonban engedelmesskedjenek, vagyis folyvást annak hatósága alatt maradjanak, épen ugy, mint férjeik életében voltak.

4. A reformáció után bármiként elfoglalt egyházi javak, az esperesek felszólítására mindenütt adassanak vissza. Látjuk, hogy a belháboruk anynyira megnyomorították hazánkat, hogy két-három falu is alig bir tartani egy papot.

5. Vagy egy főiskola állittassék, vagy a meglevő iskolák bővebben segélyeztessenek.

6. A madai lelkész védelmeztessék Bekeni János erőszakoskodása ellen.

7. Az erdélyi fejedelmek által adott védlevelek ujból erősítettessenek meg. 610.

Következő napon, tehát július 6-án a vizsga folytatott s 12 órakor történt a kezek före tétele.

Ebéd után Magyar Máté szégyenletes ügye intéztetett el. Felesége tisztítsa ki magát hét becsületes ember bizonyosságával. Részletezve nincs az ügy.

Bagdi N. Péter létai pap letétetett emberölés miatt; Debreczeni Máté encsencsi pap pedig azért, mert egy férfit, kinek neje a fogságból már visszakerült, egy becstelen nővel megesketett. 608—610. lap.

1605. július 11. Ecsed. Bagdi Péter egykor létai lelkész, a károlyi zsinat által megfosztatott hivatalától, minthogy egy embert puskával agyonlőtt. — Most azonban, nyomorult sorsára való tekintetből visszavétetik kellő fenyegetés stb. mellett. Igéri, hogy puskát nem használ többé s bort is kevesebbet iszik. 601. l.

1606. december 3. Szathmári közzsinat. Ordináltatott 26 egyén, de nincs feltéve, hova.

Végzések:

1. A kinek házastársa fogságra vitetett, 6 év előtt új házasságra ne léphessen.

2. A papok rut nyereszkedés végett el ne hagyják az ekklézsiákat s kereskedés végett ne menjenek a hazából ki

3. A rektorok két éven túl ne igazgassák az iskolákat, hanem ha alkalmasok voltak, a tanításra bocsátassanak ki; ha nem, utasíttassanak az iskolákhoz, t. i. vissza a főiskolákhoz.

Következő esperesek voltak jelen:

Vári Tamás csengeri, Leszkai Demeter megyesi, Pataki Bálint kisvárdai, Diószegi Márton székelyhidi, Zágrábi Mihály jenei, Ujfalvi Imre debreczeni, Almási János ugocsi, több más kitűnő férfiakkal. 612—614.

1607. szeptember 23. A szathmár-németi generalis zsinatban az Articuli minores XIX-dik pontja oda módosított, hogy a lelkészek, szolgálati évök vége előtt egy hónappal nyilvánosan adják tudtokra hallgatóiknak, hogy esztendőjöknek vége közelget. Ha ezen tudtuladás után két hét alatt új konvenczióra lépni nem sikerül: az esperes engedelmével más ekklézsiát kereshet a lelkész stb. Ez, a nyomtatott ártikulusok illető pontjához van jegyezve Hodászi keze által.

Ordináltatott 25 egyén, de hogy hova, az nincs feljegyezve. 614.

1608. június 29. Közzsinat Szathmáron. Ordináltatott 13 egyén, de hogy hova, az feljegyezve nincs.

Némely meg nem nevezett ügyek elintézése után, Egri Miklós és Decsi István követekül küldettek az

erdélyi fejedelemhez, a Bocskay fejedelem által adott privilegium megerősítése végett, a mit meg is nyertek. 615—616.

1608. október 12. Közzsinat Váradon. Az egyház egy dögvésze, pestise Szilvási Imre által támasztott lázongások Isten jóvoltából lecsendesítették. Részletesebb leírás nincs. Ordináltatott 11 egyén, de hogy hova, az kitéve nincs. 617. l.

1609. június 28. Közzsinat Váradon. Jelenvoltak itt a felvidékről: Szentandrás István, Szepessi György, Sárosi András, Balog János, Kecskeméti János, Tardi György, Piskolti Vincze, Miskolczi István, Debreczeni Boldizsár. Itt a beregiek nem jelentek meg, mindazonáltal Egri Miklós Szöllösön hagyott, Ugocsamegye védelme pedig helybenhagyott.

Ordináltatott 16 egyén, de hogy hova, az nincs felemlítve. Ezen zsinatról bővebb feljegyzés nincs, pedig nyilván van, hogy ott több ügyek tárgyalattak, pl. a Szilvás Ujfalvi Imréé is. 618.

1610. február 10. Károlyban az esperesek konventében Vadas András, ki az ő rusnya életéért deponáltatott, de azután assumáltatott, fogadja, hogy nem hibázik többé; ha igen, sohase vétessék fel. Szintigy Kállai Tamás volt lelkész, a ki részegségéért és háza iránti gondviseletlenségeért, deponáltatott. 575.

1610. nov. 7. Közzsinat Váradon. Jelenvoltak a tul a tiszai (ma tiszánnineni) részről Tardi György abaujvári esperes, Szántai Pál zempléni esperes, Alvinci Péter kassai pap, Hellopaeus János tályai pap, Szegedi Dániel tokaji pap, Kecskeméti János pataki pap, Böszörményi Péter tolcsvai pap, Decsi Kristóf stb. — Erdélyből is voltak Tasnádi Mihály superintendens stb.

Itt nagy vetekedés volt az egyházi fegyelem felett Szilvás Ujfalusi Imrével, a ki, hogy a maga gonosz tetteit annál-inkább elfedezhesse (mond a bejegyző Hodászi maga) őt, t. i. Hodászit pápának, antikrisztusnak, szimoniakus hamis tudományt tanítónak, eretneknek nevezte, azon az okon, mert Hodászi némelyeket lánczra verve rabságban tart, némelyeket pénzre büntet. — Azonban Ujfalvi mint káromló, hazug, hitvány ember, törekvésének czélját nem érthette, hanem csak tétovázott és zavarba jött. Káromlásai, s már harmadszor elkövetett eskütörése miatt tehát a váradi állomástól megfosztatik, másutt azonban szolgálhat, ha önként és minden kényszerítés nélkül aláír a következő feltételeknek:

1. Ösmerje el hibáját s kérjen bocsánatot.

2. Az esperességről mondjon le rögtön és soha többé Váradon pap ne legyen.

3. Saját keze aláírásával kötelezze magát mindenféle jogi orvoslatoznak s fejedelmi kegyelemnek kizárására, hogy ha ezentul az egyházban akár a tanra, akár a külső viszonyokra nézve zavart indít, — ez babizonyosodván, bármely hatóság megfoghassa és elítélhesse őt.

4. Bárhol legyen is, ezekről megemlékezzék, s a mostani és következő superintendens, esperesek, — a tiszántuli s az egész magyarországi egyház ellen, sem most, sem később, sem titkon, sem nyilván, sem szóval, sem írással, sem maga, sem más által zavart nem indít. Ha ezen feltételeknek önként enged és aláír, az egyház is megenged neki, ha pedig akár részben, akár egészben megsérti ezen feltételeket, a visszafogadás minden reménye nélkül örökre letétetik. Ennek alatta áll ugyan: Ego Emericus Ujfalvi his conditionibus subscripsi; ámde ez nyilván magának Hodászinak kezével van írva. Ekként Ujfalvi ekkor több derék férfiak közbenjárására elbocsáttatott; de merőben állhatatlan ember volt, mert alig telt el egy hónap, már ismét elkezdette Hodászit szidalmakkal s káromló levelekkel becsteleníteni, a miben akkor őt semmi meg nem gátolta. Volt e zsinaton lelkész felavatás is, melyről Hodászi itt csak azt jegyzi meg, hogy a felavatottak között első voltak: Budai János és Várady Gergely. 619—622.

1612. február 19. Közssinat Váradon, de a mely alkalommal semmi egyéb nem történt, mint az, hogy a polgári törvényszék ama gonosz Szilvás Ujfalvi Imrét, mint káromlót és már negyedszer eskütörőt elmarasztalta s fogságra és rablánczokra ítélte. 623. l.

1617. november 20. Kecskeméti János ungvári pap, kit e hivatalra Homonnai György ajánlott, reversalist ad, hogy hiven és igazán tanít s a Dávid Ferencz vallásának és a pápistáknak ellentmond, hogy a jezsuitákkal s a papokkal felettébb nem társalkodik. Ha ezt megsérti, tétessék le örökre. — Ugyanazon a napon Telczy (Técsy?) István fogadja, „köti magát,“ hogy ha ezután részeg lesz, se Magyarországon helye ne legyen.*) 674.

1618. június 24. Melotai István szatmári lelkész, letette a superintendensi hivatalt, melyet őt évig viselt, s Bethlen Gábor fejedelem akarására Gyulafehérvárra költözött. 626.

1618. november 18. Közssinat Szatmáron superintendens választás végett. Gönczi József választatott. 626.

*) Mindkét fogadalom sajátkezüleg és magyarul van írva.

1619. november 10. Közssinat Csengerben. Ordináltatott 33 egyén. Csak Putnoki Jánosról mondja meg, hogy az Debreczenbe ordináltatott. 626.

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Pázmány-társaság. E név alatt van legujabban egy magyar kath. akadémia alakulóban. — Az eszmét dr. Czobor Béla pendité meg s már meg van választva egy 50 tagu bizottság a társulat szervezésére. Az ügy élén dr. Schlauch Lőrincz szatmári püspök áll.

Találkozás. A reformátusok debreczeni főiskolájában, a theologiai tanfolyamot az 1873-dik évben bevégzett tanulótársak közül mindazokat, kik ugyanazon év július hó 16-dik napján szerződésileg, becsületökkel kötelezték magukat, hogy „a tanulói pálya kedves emlékeinek felújítása czéljából, egyszersmind az éveken át fejlődött, többé-kevésbé szoros barátság, egymás iránti szeretet megerősítése végett“ Debreczenben tíz év mulva találkozni fognak, — a nyert megbizatus folytán van szerencsém értesíteni, hogy: a találkozás ideje, a folyó év ápril havának 22-dik napja leend.

Midőn volt tanulótársaim s kedves barátaim figyelmét a szerződés pontjaira felhívom, egyszersmind arra kérem őket, hogy a mennyiben másodszori felhívás hírlapi uton közzététetni nem fog — jelen értesítés tudomásul vételét hozzám intézendő levelökben jelezni sziveskedjenek, hogy így a megjelenhetésre vonatkozó mindennemű ügyek levelezés utján elintézhettek legyenek. — Baráti üdvözlettel — Debreczen, 1883. Január 9. — Tóth Lajos, ref. időközi lelkész.

A legmelegebben ajánljuk előfizetőink, különösen lelkipásztoraik figyelmébe Csécsi Miklós makói ref. lelkésznek „Imakönyv a magyar nép számára“ című művét, mely a „Vallásos iratok terjesztő egyesület“ kiadásában (Budapest 1882.) jelent meg. Ünnepi, köznapi és alkalmi imádságok foglaltatnak a 118 lapra terjedő kis kötetben, melynek ára mindössze 25 kr. Különösen az alkalmi imádságok igen ügyesen kiterjednek az élet minden viszonyaira a nép között. Legnagyobb dicséretére válik e műnek a vallásos melegség, mely mindenik imából kisugárzik, és a nyelvezetnek tiszta népies és bibliai egyszerűsége. — Keresettség nélküli igaz érzéssel szóll Istenhez és sehol sincs szüksége, hogy ezt nála pathos szónoki hatásvadászat, czifra szavak, kiszámított alázatosság és hatásos bűnbánat pótolják, mint anynyinál számtalan imakönyveink közül. Bár ezen a nép számára készült imakönyvnek nincs igénye, a templomi használatra vagy mivel osztályok számára készült nagyobb imakönyvekkel hasonlított össze, igénytelensége dacára bátran helyezhetjük imakönyveinknek nem csak mellé, hanem a legnagyobb résznek egyenesen felibe is. — Ha lelkipásztoraik gondot fordítanak rá, hogy e könyv minél nagyobb számban jusson a protestáns hivek kezébe, egyenesen és biztosan a hivek vallásosságának emelését eszközlik.

Néhai Biró Károly tasnádi ref. lelkész emlékére adakoztak: László János n. bajomi lelkész, Nagy Ferencz deb-

reczeni ügyvéd 2—2 frtot, Dávidházi János esperes 1 frtot, Csiky Lajos tanár szintén 1 frtot.

A debreczeni egyházban az új presbyter-választások megtörténtek. Sajnálattal kell megjegyeznünk, hogy a névsor egy-két kivétellel szélsőbali pártszempontból van összeállítva. Különösen figyelmetlen hálátlanságnak tartjuk a Szikszay József, Vecsey Imre és Fráter Imre neveinek kihagyását, kik mind hárman tetemes anyagi áldozatokat hoztak, alapítványokat tettek épen a debreczeni egyház javára. Szikszay József egyházunk egyik legbuzgóbb tagja ez év elején u j o n n a n 1000 frtos alapítványt tett a debreczeni egyház érdekeiben. — Egyik sem azért hozta ugyan áldozatát, hogy a presbyteri méltóságra emeltessék, de a kegyelet és illendőség azt parancsolta volna, hogy az egyházközség ne feledje el, sőt tisztelje meg őket is, annyival inkább, mert magát tisztelte volna meg beválasztásuk által.

A presbyterek választásánál mutatkozó említett egyoldalúság és párt-szűkkeblőség megrovása mellett is szívesen üdvözljük az új presbyteriumot. Meglátjuk, lesz-e ereje a vezetőknek lassankint kibontakozni a politika karjaiból, és fentartani a debreczeni egyház méltóságát, és orvosolni némely eddig — szívesen elismerjük nem a mult presbyterium alatt — az egyházba becsuszott abnormitásokat. Ezek közt meg kell egyet különösen jelölnünk, és felhívunk rá az új presbyterium figyelmét. Egyetlen ref. egyház sincs az országban, mely csak megközelítőleg is oly roppant költségvetéssel adóznék az egyházi kezelő hivatalnokoknak (lelkészeket és tanítókat ide nem értve) fizetésére. Csak egyet hozunk fel például. Van egyházi aljegyző és irnok mindegyik tisztességes fizetéssel; és van ezeken felül egy egyházi főjegyző 800 frt fizetéssel. — Az új presbyterium nem kezdhetné célszerűbben munkálkodását, mint ha a főjegyzői állást vagy tiszteletbelivé tenné, vagy még helyesebben ez állás fizetését 3—400 forintra leszállítaná. Most midőn az különben is üresedésben van, minden személyes kellemetlenség nélkül megeshetnék ez, és fordíthatnák a megtakarított összeg p. o. a domesticára. Az egyházi választásokat intézőknek becsületökre válik, és az új presbyterium iránt bizalmat gerjeszt, hogy az egyház főgondnokául az épen oly vallását szerető, mint erélyes Sápó Sámuelt választatták meg teljes közbizalommal.

Gergely Károly, azelőtt főiskolánk tanára és e lapoknak is szerkesztőtársa, jelenleg krassói lelkész jelenleg körünkben időzik. — Már néhány nap olta Kolozsváron volt, azon czélből, hogy ott a középiskolai tanári képesítő vizsgálatot, és pedig a második, az ugynevezett szakvizsgálatot letegye. F. hó 12-én volt szóbeli vizsgálata és mind ezen, mind az írásbeli vizsgálatokon az ő tudományos képzettségétől és lelkiismeretes hűségétől megvárható jeles eredménnyel esett keresztül. Már maga az a körülmény, hogy mint pap sem tartotta elhanyagolandónak ezen második vizsgálatot, miután az elsőt még mint debreczeni tanár kitűnő eredménnyel letette, a legnagyobb mértékben dicsérendő, és mindenesetre áldozat volt mind szellemi, mind anyagi tekintetben e nemes gondolkozásu és derék férfitől.

Szívesen kérjük lapunk barátait, különösen egyházkerületünk lelképásztorait, hogy a zsinati törvények alapján

foganatosított új presbyteri választásokról, azoknak lefolyásáról, általában az egyházi élet terén előforduló nem csak tényekről, hanem jelekről, hangulatról a superintendentia különböző vidékein bennünket és lapunkat tudósítani — bármily röviden is — szívesek legyenek. Eddig csak Nagyszalontáról tudunk valamit, a hol az új választásokat az eddiginél nagyobb érdekeltség kísérte; de közelebről innen sem tudjuk a helyzetet.

* **Nekrológ.** Lipcsey Pál, egy tragikus életű sokat szenvedett ref. lelképásztor, ki élete utolsó éveiben súlyos betegségei miatt gyakorlati alkalmazásban nem volt, hunyt el 1882. december 23-dik napján, mint a beküldött gyászjelentésből látjuk, Bihar-Diószegen, szerető nejének karjai közt élete 42-dik évében. Temetése ugyanott december 26-án általános részvét közt folyt le Béke hamvaira.

Felelős szerkesztő: Tóth Sámuel. Szerkesztő társak: Békési Gyula, Géresi Kálmán.

Vallásos iratok.

- 1) **Bibliai kézikönyv.** Kalauzul a Szent-írás tanulmányozásához. Készítette Dr. Angus József, a Royal Asiatic Society tagja. Lelkészek és theológiát tanulók számára. Angolból fordítva 46 iv, földabroszokkal; vászonba kötve 3 frt 80 kr.
  - 2) **A zarándok utja.** (Képekkel). Egész vászonba, czimvel, 25 iv kötve . . . . . 80 „
Ugyanaz fél vászonba kötve . . . . . 70 „
  - 3) **Bibliai földrajz.** (Képekkel.) Palestina földabroszával 23¹/₄ iv kötve . . . . . 70 „
Ugyanaz finom kötésben . . . . . 90 „
  - 4) **Bibliai régiségek.** (Képekkel.) Palestina földabroszával, 23 iv kötve . . . . . 70 „
Ugyanaz finom kötésben . . . . . 90 „
  - 5) **Hajnalpir.** (Képekkel.) Egész vászonba kötve . . . . . 70 „
Ugyanaz közönséges kötésben . . . . . 40 „
  - 6) **Napfelkölte.** (Képekkel.) Egész vászonba kötve . . . . . 70 „
Ugyanaz közönséges kötésben . . . . . 40 „
  - 7) **Dr. Saphir: Krisztus és az Irás.** 11 iv kötve 60 „
  - 11) **A vallástisztítás első bajnokai Magyarországon.** (Képekkel.) 10¹/₂ iv kötve . . . 30 „
Ugyanaz finom kötésben . . . . . 50 „
  - 20) **Az örök élet utja.** 9 iv kötve . . . . . 10 „
- Megrendelések intézendők König R. lelkészhez Budapesten, Váci-ut, 76. szám alatt, honnan minden küldemény utánvétel mellett bérmentve szállítatik.